

**CORESPONDENȚA PERSONALĂ A GUVERNATORULUI
KARL ZU SCHWARZENBERG CU MINISTRUL DE INTERNE
ALEXANDER VON BACH. INFORMAȚII INEDITE PRIVITOARE LA
DECENIUL NEOABSOLUTIST ÎN TRANSILVANIA**

În fiecare epocă, pe lângă corespondența oficială, care, chiar dacă poartă semnătura diverșilor demnitari, reprezintă o corespondență între instituții, o importanță deosebită revine schimbului de scrisori între înalții demnitari, care are deseori loc în afara cadrelor oficiale ori instituționale, dar care joacă un rol de prim rang în schimbul de păreri și în luarea deciziilor. Acest lucru este foarte important pentru controversata perioadă a neoabsolutismului în Transilvania. În această provincie îndepărtată a întinsei Monarhii austriece, rolul cel mai important revenea guvernatorului civil și militar, care avea puteri întinse și drept de decizie în numeroase domenii; de aceea, contactele guvernatorului civil și militar cu organele guvernamentale din Viena și cu înalții demnitari de aici ocupau un loc important în luarea deciziilor la nivel înalt. Nu în ultimul rând, Viena considera Transilvania drept o provincie “dificilă”: chiar înainte de insta-urarea regimului neoabsolutist, aici avusese loc un sângeros război civil ale cărui urme nu erau șterse încă; apoi, fiecare dintre cele trei națiuni ale Transilvaniei dorea afirmarea proprie, fapt care putea duce la viitoare conflicte de interese și, nu în ultimul rând, agitațiile și propaganda revoluționară au continuat și după august 1849, așa cum o dovedesc numeroase rapoarte polițienești. Toate acestea au motivat, se pare, păstrarea stării de asediu aproape până la finele anului 1854, aceasta fiind ridicată odată cu introducerea organizării definitive; Transilvania a fost astfel una dintre provinciile în care a fost păstrată cea mai lungă perioadă de asediu.

Primul guvernator militar și civil al Transilvaniei, Ludwig von Wohlgemuth, a trebuit inițial să cedeze presiunii naționalităților, într-un moment în care interesul Vienei era mai ales pacificarea provinciei și revenirea la normalitate¹. Așa s-a născut împărțirea teritorială din septembrie 1849, care respecta numai principiul naționalităților și îi favoriza în special pe sașii transilvăneni, în acel moment cei pe care noile autorități se puteau baza cel mai mult, datorită loialității, competenței și experienței administrative a funcționarilor sași². Această favorizare a creat însă o impresie negativă în rândul celorlalte două națiuni: maghiarii, care erau “învinși”, retrăgându-se într-o rezistență pasivă peste nu multă vreme, și românii, pentru care se deschideau posibilități de afirmare

¹ Guvernatorul civil și militar al Transilvaniei a ajuns la Sibiu la 26 august 1849; vezi Heydendorff 1978, p. 138-139.

² Friedenfels 1877, p. 139; Konrad v. Heydendorff 1978, p. 139-140.

nemaiîntâlnite până atunci în istoria Transilvaniei³.

După stabilizarea situației interne, se pare că tendințele autonomiste și centrifuge ale sașilor ardeleni au incomodat autoritățile, care, pe baza veritabilei dogme a neoabsolutismului de “egală îndreptățire a națiunilor”, urmăreau mai degrabă un curs centralizator și uniformizator. Primul care a atras în mod repetat atenția autorităților asupra acestei realități a fost însuși guvernatorul Wohlgemuth, care, “pe baza celei mai intime convingeri”, argumenta la 1 și 2 iulie 1850 caracterul neavenit al acordării unei autonomii pentru sașii ardeleni. În viziunea sa, acest fapt ar contraveni principiului egalei îndreptățiri, iar rolul sașilor ardeleni în Transilvania trebuie să fie cel de a ajuta la dezvoltarea provinciei, fapt care poate fi realizat numai prin “amestecarea” cât mai temeinică a acestora cu restul populației⁴. O impresie neplăcută asupra autorităților a avut însă și conflictul dintre vederile reprezentanților sașilor ardeleni cu privire la împărțirea teritorială a viitorului “Sachsenland”, care a condus la un conflict în cadrul delegației săsești trimise special la Viena pentru a promova aceste idei, dar și la neînțelegeri între această deputație și Universitatea săsească de la Sibiu⁵. Viziunile baronului Wohlgemuth reies astfel cu cea mai mare claritate din memoriul amintit, redactat la Cluj, în timpul unei călătorii prin Transilvania.

În primăvara anului 1851 aveau loc la Viena tocmai tratativele privind o nouă împărțire administrativ-teritorială, în care un rol important a revenit unei consfătuiri ministeriale de la sfârșitul lunii martie⁶. În cadrul acestora se relevă importanța “lobby-ului” format de către membrii deputației săsești; discuțiile se vor concretiza în reforma administrativă decretată la 12 mai 1851, care va păstra atributele ale unei poziții privilegiate pentru sașii ardeleni. La aceste consfătuiri era preconizată și prezența guvernatorului Wohlgemuth, care a fost chemat încă în luna februarie la Viena în acest scop. Starea sa precară de sănătate, agravată și prin ritmul său susținut de muncă, s-a depreciat serios în timpul călătoriei, el rămânând la Pesta, unde, cu toate eforturile medicilor, inclusiv ale unuia trimis special din Viena, a murit la 18 aprilie 1851. Conform unei relatări a lui Schwarzenberg, reproduse de către Joseph Grimm, acesta i-ar fi simpatizat pe sași și, chiar în ultimele zile ale vieții sale, ar fi redactat un act în favoarea lor⁷.

³ Un raport secret din 15 noiembrie 1849, conținând opinia contelui Bethlen Farkas, vorbește despre “tiranizarea” a 600.000 de maghiari și 1.200.000 de români de către 200.000 de sași, precum și despre faptul că “tot ceea ce se întâmplă, se întâmplă numai spre avantajul sașilor”. Contele amintit consideră greșite primele măsuri ale guvernului austriac, care nu vor putea atrage simpatia locuitorilor. HHStA, Informationsbüro, A-Akten, 984/A, f. 248-252. Pentru alte informații privind statutul Transilvaniei în cadrul Monarhiei, vezi Lengyel 1999, p. 90.

⁴ HHStA, Kabinettskanzlei, MR-Akten, 1850, Nr. 4618/1850.

⁵ Toate aceste elemente reies din jurnalul deputației săsești, editat în Mádly 2007, p. 41, 111 și urm.

⁶ Protocolul complet al consfătuirii se află în AVA, Ministerium des Inneren, Präsidialakten, Landesfürstliche Behörden - Siebenbürgen, cutia 67, nr. 2223/MI/1851, f. 37-55. O prezentare rezumativă a acestor discuții se află și la ANDJS, colecția Brukenthal, M 1-5, nr. 43.

⁷ *Carl Fürst zu Schwarzenberg, Gouverneur von Siebenbürgen. Ein Denkblatt von Josef Ritter von Grimm, Doktor der Rechte, Viena, 1861, p. 3.* Aserțiunea lui Grimm este totuși destul de greu de

Ca nou guvernator militar și civil al Transilvaniei a fost numit principele Karl zu Schwarzenberg, provenind dintr-o familie apropiată celei imperiale, care a condiționat numirea sa de acordarea unor prerogative mai extinse decât cele ale predecesorului său⁸. Astfel s-a și întâmplat, noul guvernator primind o listă cu opt instrucțiuni; postul de comisar civil (care înainte a fost ocupat de către Eduard Bach, fratele mai mic al ministrului de interne, care a avut relații foarte strânse cu elita politică săsească) a fost desființat, doar feldmareșal-locotenentul Bordolo fiind chemat să-l susțină în chestiunile militare⁹. Pe baza acestor elemente – starea socială mai înaltă, apropierea față de Casa imperială și pleni-potența acordată – se pare că principele Schwarzenberg a fost cel chemat să transforme Transilvania într-o veritabilă provincie austriacă. Chiar dacă la sosirea sa în Transilvania a arătat o simpatie mare față de sașii ardeleni, toastând pentru loialitatea lor, acesta va urma, prin măsurile și actele sale, cursul început de către predecesorul său. Numeroasele sale propuneri și memorii subliniază întotdeauna importanța aplicării egalei îndreptățiri, condiție în care menținerea oricărui privilegiu național părea de prisos. Noile măsuri se înscriau perfect în “trend”-ul politic practicat de Viena după abrogarea Constituției din anul 1849, prin “Silvesterpatent”-ul de la finele anului 1851¹⁰.

Corespondența personală a acestuia cu ministrul de interne Alexander von Bach – cel mai puternic om politic din Monarhie după împărat, după numele căruia deceniul neoabsolutist este denumit “epoca Bach” –, ne relevă elemente noi, unele chiar surprinzătoare, privitoare la aspecte ale perioadei neoabsolutiste din Transilvania. Această corespondență nu este complet necunoscută, fiind amintită de către Irmgard Martius în legătură cu îndepărtarea comes-ului Salmen (scrisoarea din 18 ianuarie 1852)¹¹. În afară de scrisoarea a treia, care are oarecum un caracter oficial și se găsește în fondul Ministerului de Interne, celelalte au un caracter privat, fiind păstrate în lăsământul personal al lui Alexander von Bach, chiar dacă numai dintr-una din ele (scrisoarea nr. 2) reiese relația de prietenie a celor doi, celelalte fiind scrise cu apelativul oficial. În orice caz, așa cum se amintește și în conținutul corespondenței amintite, cei doi se cunoșteau și personal și se întâlneau de câte ori principele Schwarzenberg călătorea la Viena. Șirul corespondenței dintre cei doi începe încă în anul 1849, înainte ca principele Schwarzenberg să fie numit guvernator în Transilvania; aici ne referim doar la piesele de corespondență pe care le-a scris, preponderent datate din Sibiu, în perioada în care a deținut prima funcție în provincie.

crezut dacă ne uităm la propunerile lui Wohlgemuth privitoare la noua împărțire a Transilvaniei, cuprinse în protocolul consfătuirilor ministeriale amintite mai sus.

⁸ Friedenfels 1877, p. 215; Martius 1957, p. 60-61; Göllner 1988, p. 108.

⁹ O copie a instrucțiunilor se află la AVA, Unterrichts-Präsidium, 1851, cutia 10, doc. nr. 247/1851.

¹⁰ Teutsch 1910, p. 307, Friedenfels 1877, p. 204.

¹¹ Martius 1957, p. 63.

Prima scrisoare din această serie, din 12 octombrie 1851, reprezintă o expunere a doleanțelor politice ale principelui Schwarzenberg, privitoare la noile modificări ce trebuie aduse în organizarea politică a Transilvaniei, mai ales la cele privind limitarea privilegiilor săsești. Accentuând “disproporția” care există în viața politică a Transilvaniei, Schwarzenberg susține ideile exprimate de către antecesorul său, Ludwig von Wohlgemuth, mai ales pe cele privind abandonarea principiului naționalităților ca bază a noii împărțiri politice. O oarecare surprindere a provocat, se pare, noua împărțire din 12 mai 1851, care, pe baza unor argumente amintite mai sus, consacră pe mai departe unele privilegii; guvernatorul amintește că și-a dat girul la această reformă, având încredere în caracterul ei formal și în faptul că organizarea definitivă va soluționa în alt fel aceste aspecte. De asemenea, se pare că Schwarzenberg era convins de nefuncționalitatea sistemului consacrat în primăvara anului 1851 și de faptul că tocmai așezările săsești periferice vor cere arondarea la alte unități administrative. Însă, nucleul acestei scrisori îl reprezintă intenția de a grăbi acest proces, în primul rând prin îndepărtarea comes-ului, în care este văzut un veritabil garant al sistemului vechi săsesc, tradiționalist, marcat de nepotism și de împotrivirea față de măsurile autorităților. Se pare că la acea vreme se instaurase chiar o atmosferă de conflict în relațiile dintre autoritățile din Sibiu și cele săsești; rândurile care urmează dovedesc pe deplin acest lucru. Schwarzenberg mai subliniază și faptul că ideile sale se bazează pe convingeri dobândite într-o perioadă mai lungă. Aici apare pentru prima oară ideea îndepărtării lui Salmen și a transferării sale la Viena, însă într-un mod care să i se pară îmbucurător, și înlocuirea sa cu un netransilvănean, măsură care ar rezolva problema cu care se confrunta guvernatorul. Ca succesor este deja amintit contele Amadei, dar și principele Lobkowitz din Bruck, care ar putea prelua atribuțiile lui Salmen.

Faptul că la Sibiu guvernatorii au ajuns sub o veritabilă “supraveghere” din partea elitei politice săsești, care își întindea influența și intervențiile peste tot, este confirmat de rugăminte de la Schwarzenberg ca toate demersurile în legătură cu această chestiune să fie făcute în secret. Această scrisoare este cea mai amplă și poate cea mai importantă din această serie, oferind informații inedite despre unele aspecte ale guvernării Transilvaniei în anul 1851.

A doua scrisoare, din 18 ianuarie 1852, este scrisă într-un ton mai ultimativ, dar nu mai puțin disperat, relevând faptul că guvernarea pe pământul crăiesc a ajuns într-un impas, mai ales în urma patentei din 31 decembrie, care a provocat reacții contradictorii în provincie. Această atmosferă interesantă, abuzurile sașilor mai ales față de românii de pe pământul crăiesc, nepotismul specific administrației săsești, pot fi curmate prin îndepărtarea lui Salmen. Această rugăminte este amintită în legătură cu cererile lui Wohlgemuth, iar expresia din încheiere “acum nici un privilegiu național pentru sași” vine să sublinieze situația limită în care aparent se găsea guvernatorul. Această scrisoare se pare că a avut efectul scontat, comitele sașilor fiind numit din 1 februarie

1852 consilier la Înalta Curte de Casație din Viena¹². Desigur, numeroasele sale proteste au fost în zadar¹³.

A treia piesă de corespondență reprezintă de fapt întărirea, pe cale privată, a memoriului guvernatorului Schwarzenberg întocmit la 11 septembrie 1852, în care cerea, cu numeroase argumente și calcule ale costurilor, introducerea administrației de stat uniforme (Landesfürstliche Verwaltung) pe pământul crăiesc¹⁴. Acum, în scrisoarea din 4 octombrie 1852, acesta revine asupra unei probleme expuse deja în actul sus-amintit, și anume asupra temerii că, prin organizarea justiției, funcționarii vor prefera să intre în acest serviciu din cauza salarizării mai bune și astfel nu vor mai rămâne suficienți pentru înființarea noilor autorități pe pământul crăiesc. Din acest motiv, guvernatorul cere efectuarea concomitentă a reorganizării politice amintite cu înființarea noilor organe ale justiției.

Următoarea scrisoare din punct de vedere cronologic a fost scrisă pe 26 noiembrie 1853 și are ca punct central situația dificilă a guvernării din Transilvania. În rândurile acestui înscris, guvernatorul recunoaște că măsurile luate de autorități în Transilvania, care au afectat rânduiețile vechi și au lezat sentimentele naționale, mai mult au îndepărtat populația de acestea. Situația pare cu atât mai gravă cu cât există temeri privind probabile evenimente negative în primăvară, care pot fi asociate și cu debutul problemei orientale și cu o intensificare a activităților conspirative; inclusiv de aceea, pentru ca populația să nu devină pradă a “propagandei revoluționare”, guvernatorul propune aplicarea cât mai grabnică a legii urbariale, care este deja pregătită, acest eveniment fiind așteptat cu nerăbdare de către toți.

Conținutul ultimei scrisori, din 11 iulie 1857, care se leagă mai degrabă de cel al primeia, se referă la modul în care elita politică săsească se implică în deciziile și dezbaterile politice. Aici este vorba de fapt de o plângere referitoare la faptul că președintele consistoriului evanghelic, Joseph Bedeus, a ajuns concomitent cu guvernatorul Schwarzenberg în posesia ultimelor informații despre mersul tratatelor referitoare la despăgubirea decimeii clerului evanghelic, făcându-i acestuia chiar și propuneri în legătură cu modul conscrierii acestei prestații. În scrisoarea sa, guvernatorul exclude ca informațiile să fi parvenit dintr-o indiscreție a vreunui funcționar de la Sibiu, chiar dacă, cum lasă să se întrevadă, astfel de lucruri s-au mai întâmplat. Nu este exclusă parvenirea informației prin J. A. Zimmermann, care la acea vreme era înalt funcționar în cadrul Ministerului Învățământului și Cultelor și care corespundea frecvent cu

¹² Teutsch 1910, p. 308, Friedenfels 1877, p. 228, Martius 1957, p. 63. Înștiințarea către principele Schwarzenberg a numirii de către împărat a lui Franz Salmen în funcția de consilier a fost întocmită la 18 februarie 1852; vezi MOL, D-3, cutia 11, f. 526, doc. nr. 4483/1852.

¹³ Scrisoarea sa de protest către guvernator a fost publicată, după căderea regimului neoabsolutist, în *Siebenbürger Quartalschrift* din decembrie 1860, nr. 26, p. 844-845.

¹⁴ AVA, Ministerium des Inneren, Präsidialakten, Landesfürstliche Behörden, cutia 67, doc. nr. 137/KD.

personalitățile importante ale sașilor ardeleni¹⁵.

Cele câteva scrisori cu relevanță politică amintite în aceste rânduri constituie o sursă inedită pentru cunoașterea unor aspecte ale guvernării din deceniul neoabsolutist în Transilvania. În, dar și între rândurile acestora găsim detalii noi, elemente care scapă documentelor oficiale, care aici, bazându-se pe o cale de comunicare directă și privată, pot fi expuse mai clar de către interlocutori. Pentru un acces mai facil la aceste informații, am considerat oportună traducerea scrisorile amintite, făcând, unde a fost cazul, observații asupra grafiei sau unor nuanțe de exprimare.

LORÁND MÁDLY

**DIE PRIVATE KORRESPONDENZ DES GOUVERNEURS VON SIEBENBÜRGEN
KARL ZU SCHWARZENBERG MIT DEM INNENMINISTER
ALEXANDER VON BACH. NEUE INFORMATIONEN ÜBER
DAS NEOABSOLUTISTISCHE JAHRZEHNT IN SIEBENBÜRGEN**

ZUSAMMENFASSUNG

Für die Aufklärung einiger Aspekte der Geschichte Siebenbürgens während des Neoabsolutismus, vor allem betreffend die inneren Probleme, wie zum Beispiel die politische Stellung der Siebenbürger Sachsen, die Verwaltungsreform oder die Grundentlastung, neben den bekannten Urkunden der damaligen Behörden, eine wichtige Rolle hat auch die Korrespondenz der wichtigsten politischen Persönlichkeiten der Zeit. Diese Studie behandelt die private Korrespondenz des damaligen Gouverneurs (Statthalters) von Siebenbürgen, Karl zu Schwarzenberg und dem Innenminister Alexander von Bach. Die Briefe, die hier in rumänischer Übersetzung vorhanden sind, stammen aus dem Nachlass des Ministers Bach im Allgemeinen Verwaltungsarchiv aus Wien, und liefern wichtige, größtenteils unbekannt Informationen über die Zustände aus Siebenbürgen zur Zeit der Amtierung des Fürsten Schwarzenberg als Gouverneur dieses Provinzes.

¹⁵ După dizolvarea Universității Săsești, unele atribuții ale acesteia au fost preluate de Consistoriul Superior Evanghelic, iar problema despăgubirii decimei ecleziastice și cea a punerii în aplicare a "Dotației naționale" au rămas cele mai importante probleme politice ale sașilor ardeleni. Vezi Friedenfels 1877, p. 249.

ANEXE

[1]

Sibiu, la 12 octombrie 1851

Excelența Voastră, domnule ministru !

La prezența mea repetată în Viena, m-am exprimat către Excelența voastră despre raportul – l-aș putea numi aproape disproporție – pe care îl aduce poziția deosebită a sașilor în Transilvania. Chiar atunci când era vorba despre indicațiile care mi s-au dat, am avut onoarea de a putea exprima dorința ca să se acorde prioritate împărțirii politice pe care a cerut-o feldmareșal-locotenentul baron Wohlgemuth, fiindcă prin aceasta, pe lângă arondarea districtelor din această țară, mi s-a părut hotărâtor avantajul de a fi lăsată la o parte separarea după naționalități, prin care contopirea politică a acestora ar fi fost cu atât mai mult ajutată, cu cât aceasta – mai ales privitor la români, cu o pondere însemnată – există tocmai pe pământul crăiesc.

Între timp, motive mai înalte (la care m-am considerat chemat a-mi aduce aportul, fiindcă la introducerea legilor generale și a funcționarilor de stat, decise deja, am văzut în ele doar o formalitate) au determinat să se facă abstracție de toate acestea și să se stabilească Sachsenlandul ca atare (districtul Sibiului), chiar dacă nu era o parte compactă a țării, ca pe un district propriu, cu luarea în considerare a unor reclamații mai puțin hotărâtoare despre delimitarea sa internă.

Eu sunt de părerea că, odată cu timpul, când prin noua organizare, magistratele săsești de prisos, împreună cu toate instituțiile lor vor fi desființate și în locul statutelor acestora și a dreptului cutumiar vor veni peste tot o legislație unitară și funcționari imperiali, chiar părțile separate ale Sachsenlandului vor formula petiții pentru o altă împărțire. În principal din cauza comunicației din această țară, care va fi greoaie încă pe o perioadă mai lungă, este de prevăzut că bistrițenii vor considera împovărător (și unele voci s-au făcut deja acum auzite din acest motiv) să fie dependenți în toate deciziile mai înalte de centrul districtual îndepărtat, în timp ce vecinii lor neaparținând Sachsenlandului obțin acestea mult mai repede de la Reteag.

Doar pentru a aduce mai aproape acest pas, consider că acest [lucru] poate fi început de acum prin unele măsuri.

Prima [măsură] ar fi îndepărtarea așa-numitului comite. Îmi permit să formulez observația că sașii au așa de mare încredere în obiceiurile lor ruginite, încât nu pun capăt unor consecințe ale acestora, neplăcute chiar pentru ei. Aici este vorba înainte de toate de legătura strânsă în care funcționarii lor, recrutați totdeauna numai dintr-o anumită clică, au considerat să se păstreze dintotdeauna, care, chiar la organizare, prin amestecarea cu [funcționari] străini și repartizarea celor proprii, din care în orice caz trebuie păstrată majoritatea, nu poate fi remediată altfel decât dacă ar fi numit un prezidiu districtual care nu aparține națiunii săsești. Atâta vreme cât domnul Salmen, sau un alt sas, rămâne aici, în caz că nu s-ar putea găsi un maghiar care să treacă în locul lui, îndărătnicia și indolența în acțiuni și opoziția față de formele noi de guvernare nu vor putea fi stăpânite niciodată, cu atât mai puțin, dat fiind faptul că aici este deja un obicei ca și femeile să se

amestece în guvernare, și prin aceasta influența lor poate constitui un alt element dușmănos.

Îmi permit această judecată fiindcă, în scurta vreme a șederii mele aici, am găsit deja dovezi numeroase pentru argumentarea acesteia; prin aceasta nu doresc a mă apropia în nici un caz de celelalte trăsături bune și laudabile ale acestei națiuni, care merită întru totul toată atenția, atâta vreme cât aceasta se află în interesul lor propriu și real.

Excelența voastră poate fi cel mai mult în situația de a acorda domnului de Salmen, printr-o chemare la Viena, un cerc de competențe care ar putea face ca această măsură să-i apară într-o lumină mai degrabă îmbucurătoare. În locul său ar trebui să vină un nelocalnic, care să nu aparțină nici celorlalte națiuni numite, și care să ocupe acest post în mod provizoriu, până la organizarea propriu-zisă. Se înțelege că, totodată, ar trebui luate măsuri conforme instituțiilor încă existente, pentru ca, în cazul alegerii unui catolic, comitele să fie înlocuit la Consistoriul Superior.

De curând am cerut Excelenței voastre ordinul grațios de a desemna pe contele Amadei pentru acest serviciu. Fiind un individ recomandat de către însuși Excelența Voastră, nu mă pot îndoi de faptul că este corespunzător în mod prioritar. Dacă Excelența Voastră va binevoi să dea curs cererii mele făcute pentru acesta, atunci ar putea fi posibil ca prima dată să facă cunoștință cu amintitele instituții deosebite ale sașilor, și în cazul sperabil în care se afirmă, atunci i se poate acorda conducerea provizorie a districtului amintit.

Cum ar fi poate principele Lobkowitz din Bruck, pe care de altfel nu-l cunosc din punctul de vedere al serviciului?

Excelența Voastră veți putea să judecați cel mai bine posibilitatea unei înlocuiri prin unul dintre aceștia doi sau un al treilea netransilvănean. Nu există însă nici o îndoială privitor la necesitatea acestei măsuri: și dacă vorbește această voce puternică, atunci ar trebui să se treacă de obiecțiile minore.

Contez și pe preocuparea grațioasă [a Excelenței Voastre], dacă vă agasez iarăși cu o cerere. Însă Excelența Voastră trebuie să recunoască în aceasta voința mea dreaptă în rezolvarea grelei misiuni care mi-a devenit parte, și de aceea să mă iertați dacă din această intenție încerc înainte de toate să înlătur obstacolele din cale.

În fine, fie-mi îngăduit să mai rog pe Excelența Voastră, cu mare supunere, ca orice decizie se va lua despre aceste vederi întru totul confidențiale, acestea să se facă cu cea mai mare ținere de secret, mai ales dacă aceasta poate nu va fi definitivă sau va fi poate una opusă. Căile Providenței sunt secrete; dar cele ale sașilor sunt și mai secrete: ei pătrund în toate locurile și firele lor invizibile sunt peste tot legate strâns.

În așteptarea supusă [a faptului că] Excelența Voastră nu va refuza a-mi răspunde, spre a avea o linie directoare, am onoarea de a repeta expresia dreaptă a celei mai deosebite cinstiri.

Schwarzenberg m. p.¹⁶

¹⁶ AVA, Nachlaß Bach, cutia 10, S. 13-16.

[2]

Sibiu 18/1 1852.

Iartă-mă, dragul meu prieten, că te plictisesc cu anexa, dar preafnaltele decrete din 31 decembrie au sucit aici capetele multor oameni, maghiarii construiesc cetăți în aer, sașii încep să uneltească și să se opună și românii au dorințe multe, pe scurt ar fi foarte util să se dovedească, printr-un *argumentum ad hominem*, că principiile de bază – un stăpân, o lege, un guvern, nici un privilegiu național – au rămas aceleași. Ca atare, ar fi foarte potrivit ca, pe cale bună, să fie îndepărtat comitele și să fie înlocuit cu un comisar districtual imperial și regal. Prin aceasta ar vedea toți că este [un lucru] serios. Oricum, mai încolo este [ilizibil] cu economia săsească.

În justiție, dreptul nu mai poate fi menținut; maghiarii și românii care se găsesc în districte sunt apăsați, urmăriți și aduși în pragul amărăciunii, în cele politice nu pot efectua nimic (se înțelege în districtul Sibiului). Îți aduc ca exemplu relațiile de rudenie dintr-o jurisdicție de 50.000 de suflete și observ numai că primarul (șeful cercului) este unchiul comitelui. Așa este în toate scaunele și, deci, mă întreb, cum poate un român găsi dreptatea împotriva unui sas¹⁷.

Te rog înainte de toate pentru un lucru, pentru această țară, și leagă rugămintea mea cu cea a defunctului meu predecesor. Acum *nici* un statut deosebit pentru sași.

Dumnezeu să te ocrotească.

Karl Schwarzenberg.¹⁸

[3]

Ad No. 137/K.D. No. 5862/MI 1852

Către Excelența sa, domnul ministru imperial și regal de interne, Dr. Alexander Bach.

Excelența Voastră, domnule ministru !

Cu raportul meu din 11 luna trecută nr. 137/K.D. am înaintat Excelenței Voastre cererea motivată pentru organizarea provizorie a districtului politic al Sibiului (al Sachsenlandului de atunci) și pentru introducerea autorităților politice de stat¹⁹ în cadrul acestuia, prezentând urgența și necesitatea de neocolit a acestei măsuri.²⁰

¹⁷ Scrisorii îi este atașată o listă a membrilor magistratului orașului Sighișoara, în care sunt subliniate relațiile de rudenie.

¹⁸ AVA, Nachlaß Bach, cutia 10, S. 17-19.

¹⁹ Landesfürstliche Behörden.

²⁰ Cererea (este vorba de un memoriu mai amplu) a guvernatorului către Ministerul de interne a fost înaintată la 11 septembrie 1852; în aceasta se solicită introducerea administrației uniforme pe pământul crăiesc și crearea unui oficiu cercual la Abrud. Documentul se află în AVA, Ministerium des Inneren, Präsidialakten, Landesfürstliche Behörden, cutia 67.

La această reîntoarcere a mea în Transilvania și la lucrările avansate pentru înființarea curților de judecată provizorii, care ar trebui să se finalizeze la 1 noiembrie, dat fiind că președinții tribunalelor sunt numiți deja și decretele de numire a consilierilor acestor curți și a judecătorilor districtuali sunt așteptate în orice oră de la înaltul Minister al Justiției, m-am convins îndeaproape de necesitatea creării concomitente de autorități politice de stat uniforme în districtul Sibiului, solicitată deja, și nutresc temerea motivată, exprimată Excelenței Voastre deja mai devreme, că, dacă ambele organizări provizorii și înființări de autorități nu se vor face concomitent și în coînțelegere, atunci administrația politică în această parte a țării va ajunge într-un impas deplin prin trecerea funcționarilor de stat sași utilizabili în serviciul de justiție.

De aceea, pot doar să repet rugămintea mea de dinainte pentru împuternicirea cât mai grabnică de a pune în practică această măsură necesară prin raporturile din această țară și de a mă proteja din nou în fața grelei răspunderi care va surveni în cazul unei amânări a acestei măsuri, prin previzibila dezorganizare și disoluția serviciului politic în această parte a țării.

Îngăduiți, Excelența Voastră, asigurarea celei mai deosebite stime.

Sibiu, 4 octombrie 1852.

Schwarzenberg.²¹

[4]

Excelența voastră !

Au trecut deja șapte luni de când Excelența Voastră ați avut pregătită pentru înaintare legea urbarială. Cu nerăbdare aștept de la o lună la alta rezolvarea acesteia. Atâta vreme cât populația nu este liniștită privitor la aceasta, rămâne agitată, încordată, și o pradă ușor de influențat pentru propaganda revoluționară.

Toate implementările și organizările de până acum nu ne-au adus încă prieteni, ci au determinat în mare parte contrariul, fiindcă am afectat cele vechi sau am atins sentimentele naționale. Numai legea urbarială și principiile stabilite cu aceasta vor fi o binefacere simțitoare și, așa cum aștept, cu siguranță va aduce pentru noi simpatia populației.

Raporturile politice se complică, în țară a început să bântuie, cine știe ce evenimente va aduce primăvara, la care ar fi totuși de dorit să fi câștigat de partea noastră măcar o parte a populației, și anume pe cea mai mare și mai puternică.

Din acest motiv îmi permit să rog insistent pe Excelența Voastră, în interesul guvernului, ca prin influența voastră puternică să acționați în sensul rezolvării cât mai grabnice a problemei urbariale. Urmările unei amânări lungi ar putea aduce un dezavantaj incalculabil.

²¹ Avertismentele și argumentele guvernatorului au fost până la urmă luate în considerare. Propunerile Ministerului de interne au fost făcute la 13 octombrie iar prealabila decizie a survenit la 27 octombrie 1852. Noua administrație pe pământul crăiesc urma a intra în funcțiune la 1 ianuarie 1853. Scrisoarea se află în AVA, Ministerium des Inneren, Präsidialakten, Landesfürstliche Behörden, cutia 67, doc. nr. 6130/MI 1852.

Permiteți, Excelența Voastră, asigurarea respectului meu cel mai deosebit.

Karl Schwarzenberg m. p.²²

Sibiu 26/11 1853

[5]

Sibiu, la 11 iulie 1857.

Excelența Voastră !

De la onoratul decret din 6 a acestei [luni], Excelența Voastră a avut bunăvoința a mă informa personal și cu deplina încredere oficială despre vederile și situația tratatelor referitoare la despăgubirea decimei clerului evanghelic. Cu atât mai surprins am fost când Excelența Sa, președintele consistoriului evanghelic, baronul Bedeus, mi-a putut împărtăși în mod concomitent, aproape complet, situația și mersul tratatelor la ministere, pe baza informațiilor lui private, recomandându-mi măsura conscrierii decimei ca pe un mijloc de informare satisfăcător pentru toate părțile. Consider că nu trebuie să ezit a aduce la cunoștința Excelenței Voastre a acestei situații și să țin de o parte orice presupunere că ar fi intervenit aici vreo indiscreție cu privire la secretul de serviciu, despre care am avut repetat ocazia de a face observații.

De altfel consider, așa cum am amintit ieri pe cale telegrafică, să ordon conscrierea decimei, care nu se lovește de nici o obiecție la populația săsească, ușor de condus, și care [îi] va liniști îndeajuns.

Primiți, Excelența voastră, expresia celei mai deosebite stime.

Schwarzenberg m. p.²³

Abrevieri bibliografice

AVA – Allgemeines Verwaltungsarchiv, Wien.

Friedenfels 1877 - Eugen v. Friedenfels, *Joseph Bedeus von Scharberg. Beiträge zur Zeitgeschichte Siebenbürgens im 19. Jahrhundert*, Viena, 1877.

Göllner 1988 - Carl Göllner, *Die Siebenbürger Sachsen in den Jahren 1848-1918*, Köln-Wien, 1988.

HHStA – Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien.

Heydendorff 1978 - Michael Konrad v. Heydendorff, *Unter 5 Kaisern. Tagebuch 1786-1856*, München, 1978.

Lengyel 1999 - Zsolt K. Lengyel, *Siebenbürgen im Neoabsolutismus 1849-1860. Betrachtungen zu den staatsorganisatorischen Prinzipien*, în *Siebenbürger Archiv*, vol. 34, ed. Böhlau, 1999.

²² AVA, Nachlaß Bach, cutia 10, f. 22-23. Tonul din scrisoare este subliniat și de grafia textului, grăbită și dificilă.

²³ AVA, Nachlaß Bach, cutia 10, f. 28-29. ANDJS – Arhivele Naționale. Direcția Județeană Sibiu

-
- Mádly 2007 - Loránd L. Mádly, *Vierhundertfünfzehn Tage in Wien. Das Tagebuch der siebenbürgisch-sächsischen Nationaldeputation (1850-1851)*, Cluj-Napoca, 2007.
- Martius 1957 - Irmgard Martius, *Grossösterreich und die Siebenbürger Sachsen 1848-1859*, München, 1957.
- MOL – Magyar Országos Levéltár, Budapest.
- Teutsch 1910 - Fr. Teutsch, *Geschichte der Siebenbürger Sachsen für das sächsische Volk*, vol. III, Sibiu, 1910.